

РОЗДІЛ V. ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ ТА У СВІТІ

УДК: 378.147:37.005

Н. Б. Бондаренко, Н. М. Ляшова

ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

ПІДГОТОВКА МАГІСТРІВ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті розкриваються певні підходи до розв'язання проблематики вузівської системи підготовки студентів магістратури до реалізації професійної педагогічної управлінської діяльності. Аналізуються сучасні дослідження, які підкреслюють особливу актуальність проблеми соціальної мобільності в підготовці конкурентоспроможного фахівця. Наводяться механізми, які дозволяють реалізувати основні напрями підготовки студентів магістратури до управлінської діяльності в ході вивчення педагогічних технологій, зокрема проектних технологій як виду професійно-педагогічної діяльності та як технологічного процесу підготовки студентів магістратури до управлінської діяльності.

Ключові слова: студенти магістратури, соціально-професійна мобільність, професійно-орієнтований технологічний підхід, управлінське рішення, управлінська діяльність.

Постановка проблеми. Однією з проблем у формуванні готовності студентів магістратури до професійної педагогічної діяльності є здійснення управлінського впливу на реалізацію перспективних напрямів роботи в навчальних закладах. Актуальність освоєння психолого-педагогічних знань студентами магістратури, які навчаються в педагогічному університеті, обумовлюється зростанням ролі особистості в соціально-економічних перетвореннях, підвищенням вимог до професійної та соціально-особистісної компетенції випускника університету, рівня його готовності до постійного вдосконалення управлінської діяльності.

Оволодіння психолого-педагогічними знаннями та вміннями студентів магістратури направлено на комплексне вивчення особистих можливостей, освоєння механізмів і способів розвитку й реалізації творчого потенціалу особистості до соціальної комунікації і подальшого продуктивного спілкування, розробку та впровадження загальнонавчальних інновацій, створення ефективних моделей самоосвіти й самовдосконалення, що є складовою підвищення соціально-професійної компетентності в підготовці до управлінської діяльності. Тож, у будь-якій сфері освіти вони повинні вміти відповідати за свої дії, приймати оригінальні рішення в ситуації вибору, достатньо легко адаптуватися до досить нестабільного соціального

середовища за рахунок активізації внутрішніх ресурсів, виявляти достатню соціальну мобільність, творчу самореалізацію.

Аналіз актуальних досліджень. Сучасні дослідники підкреслюють особливу актуальність проблеми соціальної мобільності особливо в педагогічних ВНЗ. Підготовка конкурентоспроможного соціально-мобільного фахівця для навчальних закладів різних типів потребує певної зміни пріоритетів освітнього простору ВНЗ, особливо на рівні підготовки магістрів до педагогічної управлінської діяльності.

Важливого значення в руслі означеної проблеми, на нашу думку, набуває підхід Н. В. Грицькової, яка ключовим у подоланні низки протиріч у теорії і практиці підготовки студентів до професійно-педагогічної діяльності вважає формування соціально-професійної мобільності майбутніх педагогів. Для цього вона пропонує створення педагогічних умов, які, на її думку, передбачають: по-перше, конкретне включення в зміст фахових дисциплін інформаційно-проблемних ситуацій; по-друге, використання інтерактивних форм і методів; по-третє, спрямованість позааудиторної роботи на розширення й поглиблення соціально-професійного досвіду студентів під час педагогічної практики. При цьому, автор розглядає мобільність як ключове поняття, яке найбільш точно віддзеркалює особливості сучасного етапу розвитку людини й суспільства, що зумовлюється переходом до особистісно-діяльнісної освітньої парадигми, змінами в структурі ринку праці, закріпленням особистої відповідальності [1].

Зазначимо, що в руслі окресленої проблематики науковці доводять, що для управлінської діяльності визначено загальні процеси, які поєднують певні складові в управлінні, зокрема: мотивація, комунікація та прийняття управлінських рішень (С. Савінова, Р. Фатхутдінов, А. Троян). Вони розглядають мотивацію як сукупність внутрішніх стимулів окремої особистості до діяльності, яка спрямована на досягнення цілей [5, 87]. Магістранти повинні бути готовими до використання мотивації як регулятора об'єктів управлінського впливу, тому що для досягнення особистісного зростання й отримання педагогічного досвіду важливе значення має наявність сталого інтересу до майбутньої професії та креативного мобільного прояву його в педагогічній діяльності.

Зокрема, А. Троян розглядає категорію комунікації як складову управлінської діяльності. Автор зазначає, що «це процес обміну інформацією (її змістовим значенням) між суб'єктами діяльності...» [5, 90]. Особливого значення при цьому набуває використання психологічної інформації в професійній діяльності студентів магістратури. Вона полягає в наявності знань

не тільки про учнів, але й про інших суб'єктів освітнього процесу. Ця інформація має коригуватися згідно з даними сучасних освітніх досліджень у соціокультурних умовах, які постійно змінюються.

М. О. Пуйлова зазначає, що змістова сутність підготовки студентів до використання психологічної інформації в професійній діяльності має забезпечувати синтез професійно орієнтованого та технологічного підходу в навчальному процесі, що дозволить спрямовувати студентів до впровадження отриманої інформації в управлінську практику роботи й посилить рефлексію для вирішення проблемних ситуацій у педагогічній діяльності [2, 21].

У літературі з менеджменту є різні підходи до визначення змістової сутності поняття «управлінське рішення», які класифікуються за різними ознаками. У нашому дослідженні ми спираємося на визначення В. Н. Цигичко, який вважає, що управлінське рішення є процесом цілеспрямованого перетворення інформації про стан та умови формування об'єкта управління в інформацію про «найбільш раціональні шляхи досягнення цим об'єктом бажаного стану в майбутньому» [6, 92].

Щодо проблеми теорії управління освітніми системами різних рівнів, то цьому напряму присвячені дослідження В. Алфімова, Л. Даниленко, Г. Єльнікової, Л. Калініної, В. Олійника, Є. Хрикова та ін.

Навчальними програмами з підготовки студентів магістратури окреслено ознайомлення з умовами оволодіння та впровадження інноваційних педагогічних технологій у практику роботи різних навчально-виховних установ освіти. Дослідження, що розкривають суттєві положення технологій навчання управлінській діяльності, висвітлені у працях В. Безпалько, Н. Кларіна, М. Левіна, Г. Селевка та ін.

Мета статті – розкрити певні технологічні підходи до розв'язання проблематики вузівської системи підготовки студентів магістратури до реалізації професійної педагогічної управлінської діяльності.

Виклад основного матеріалу. Основні положення менеджменту й особливості педагогічної спеціальності, за якою навчаються студенти магістратури в університеті, є визначальними в розробці навчально-методичного й інформаційного забезпечення педагогічної підготовки в контексті майбутньої професії, враховуючи при цьому і її соціальний аспект. Оскільки управління безпосередньо пов'язане з інформацією, інформаційними процесами, то від того, наскільки інформаційне поле буде достовірним, повним, об'єктивним залежить ефективність управлінської педагогічної діяльності. Як відомо, інформація може бути зовнішньою та внутрішньою. Зовнішня інформація включає в себе розробку нормативно-правових,

організаційно-педагогічних та організаційно-управлінських основ для використання в практичній діяльності інноваційних методик і технологій, які підвищують якість освітнього процесу, забезпечують інтеграцію науково-методичної роботи в управлінському полі.

Внутрішня інформація полягає в різноманітних відомостях про стан та результати навчальної діяльності й усебічний розвиток магістрантів. Наприклад, здібність магістранта до розв'язання різного рівня складності професійно-соціальних завдань, особливо в умовах соціальних змін і невизначеностей; рівень сформованості дослідницьких умінь та розвиток навичок їх застосування у розробці різноманітних проектів, освоєнні та створенні інновацій у сфері власної професії; рівень сформованості комунікативних і організаторських умінь, які проявляються в здібності працювати в колективі, групі, приймати відповідальні рішення, управляти студентами молодших курсів під час практики; здібність до безперервної самоосвіти, професіоналізму й особистісного саморозвитку.

Теоретичні положення сучасного педагогічного менеджменту, який вивчає управління освітою та якістю освіти, допомагають у системі професійної підготовки студентів магістратури через розкриття сутності внутрішніх і зовнішніх якостей. Науковці (Н. Бояринцева, С. Митин, П. Третьяков) характеризують внутрішні якості через змістову сутність освітніх процесів у системі підготовки майбутніх управлінців та управління системою навчання магістрантів. Вони вважають, що рівень освіти магістрантів залежить від їх особистісного та загальнокультурного розвитку, направленості професійної підготовки в університеті. Прояв зовнішніх якостей ефективно впливає на систему професійної підготовки магістрантів до управлінської діяльності [4].

Ми поділяємо точку зору дослідниці М. Сперанської-Скарги, яка наголошує на необхідності донесення до студентів магістратури розуміння того, що характерними рисами професійної діяльності управлінця-педагога є усвідомленість природи власного професійно-особистісного впливу на інших людей, прийняття на себе відповідальності за наслідки цього впливу [3].

Управління якістю освіти в магістратурі означено неперервністю пізнання, інноваційними дослідженнями процесу освіти, внесенням сучасних корективів у процедуру пізнавальної діяльності, відстеженням результатів кожного компоненту ланки навчального процесу, виявленям закономірностей, прогресивних тенденцій у розвитку інтелектуальних та пізнавальних можливостей магістрантів до управлінської діяльності.

Механізми, що дозволяють реалізувати основні напрями підготовки студентів магістратури до управлінської діяльності, ми вбачаємо в наступних

конкретних пропозиціях щодо організації підготовки майбутніх педагогів. Таку роботу ми активізуємо в ході вивчення педагогічних технологій. Під час практичних занять нами успішно використовуються проектні технології як вид професійно-педагогічної діяльності та як технологічний процес підготовки студентів магістратури до управлінської діяльності. З технологічної точки зору проектування розглядається нами як поступове планування дій щодо умов реалізації методів управлінської діяльності. Загальна логіка використання проектної технології в навчанні магістрантів має системний характер, який направлений на корисний результат.

На практичних заняттях магістри проектують навчальні заняття, проблемні завдання й педагогічні ділові ігри, дають власну характеристику певної управлінської ситуації, виконують імітаційні вправи, визначають особливості управління освітнім процесом на різних рівнях, розглядають навчання як самоуправлінську систему. Формуючи готовність студента магістратури до управлінської діяльності в закладах освіти, ми, перш за все, акцентуємо увагу на складових іміджу сучасного керівника, від яких залежить створення позитивного психологічного мікроклімату в колективі, рівень творчості, престижність і конкурентоспроможність установи. На заняттях ми запрошуємо студентів до дискусії, пропонуємо проаналізувати особисті якості, стиль керівництва, рівень творчості тих управлінців, яких вони зустрічали під час різних педагогічних практик, пропонуємо проілюструвати власну точку зору прикладами, оцінюючи доведенням доцільність обраної моделі управління. У процесі обговорення означених проблем студенти магістратури закріплюють і поглиблюють знання, наприклад, про стилі й методи керівництва, розвивають подальші вміння планування, моделювання та складання портфолію управлінця тощо.

У процесі проведення бесід за круглим столом, тренінгів ми намагаємося надати студентам магістратури практичні поради щодо спілкування, подолання психологічних і ситуаційних бар'єрів у системі: «педагог – педагог», «педагог – керівник», обговорюючи при цьому можливості використання методів порад, прохання, наказів, доручень, покарань тощо. Практикуємо проведення зустрічей з керівниками навчально-виховних закладів різних типів. У процесі спілкування їх з магістрантами обговорюються найбільш актуальні проблеми в управлінській діяльності кожного з керівників стосовно вимог до себе, до вдосконалення особистісних якостей, формування оптимізму, зібраності, вміння швидко й оперативно приймати рішення, уміння діагностувати рівень творчості, неповторності, індивідуальності кожного педагога в колективі.

Ми апробували методику такої організаційної форми навчання, як майстер-клас із використанням дослідницьких методів, де студенти розв'язують завдання пов'язані з різноманітними аспектами управлінської діяльності.

Однією з найбільш перспективних форм активізації пізнавальної діяльності студентів магістратури, на наш погляд, є навчальна ділова гра. У ході практичних занять ми реалізовували рольові, імітаційні та організаційно-діяльнісні ділові ігри. У ході таких ігор студенти імітують стан управління певним об'єктом, педагогічну діяльність або педагогічний процес. Будь-яка ділова гра впливає на пізнавальний, поведінковий та емоційний стан її учасників.

Як відомо, основну роль серед методів активного навчання відіграє метод аналізу конкретних ситуацій. Нами були розроблені, систематизовані та реалізовані ситуації різних типів щодо оволодіння управлінськими вміннями: ситуації за ступенем визначення та способу рішення; ситуації за рівнем управління; ситуації за ступенем складності та новизни тощо.

Для закріплення знань, отриманих під час практичних занять, ми пропонували магістрантам скласти професіограми, де регламентуються ділові, творчі стосунки керівника й підлеглих; схеми з виділенням напрямів роботи керівника навчального закладу та їх змісту, враховуючи вимоги теорії сучасного менеджменту; презентації відео-проектів за даною проблематикою тощо. Готуючись до практичних і семінарських занять, студенти магістратури активно застосовують інформаційні та телекомунікаційні технології для виконання творчих завдань: виготовлення певної наочності; побудова схем, діаграм, графіків, таблиць; проектування презентацій; інтерв'ю з керівниками навчально-виховних закладів; відеозаписи проведення нарад, зборів тощо.

Удосконалювати отримані теоретичні знання з напряму інноваційного менеджменту студенти магістратури мають у процесі організаційно-методичної та асистентської практики в освітніх установах різних типів. У процесі практики вивчають різноманітний педагогічний інструментарій і різні моделі управління.

Навчання студентів в магістратурі здійснюється, також, через дослідження, що дозволяє розглядати його як наукоємний освітній процес. У цьому зв'язку магістерська підготовка до управлінської діяльності передбачає активне володіння дослідницькими методами, перенесення акцентів на самостійну роботу. Дослідницька діяльність знаходить свій прояв у підготовці рефератів, написанні магістерських робіт, участі в конкурсах, олімпіадах. У процесі такої діяльності магістранти продовжують удосконалювати свій науково-практичний досвід.

На практичному етапі навчання ефективними формами узагальнення власних знань є проведення науково-практичних студентських конференцій, де студенти обговорюють проблемні питання організації професійної педагогічної управлінської діяльності. Цікавими є сумісні публікації викладачів та студентів за результатами наукових досліджень у напрямі реалізації перспектив управлінської діяльності, які друкуються у збірнику наукових статей «Пошуки та знахідки», що виходить на кафедрі природничо-математичних дисциплін і педагогічних технологій початкової освіти. Необхідно відмітити результативність залучення студентів до участі в Міжнародних науково-практичних конференціях, які щорічно проводять провідні педагогічні вищі навчальні заклади.

Ми вважаємо, що етапи формування готовності студентів магістратури до педагогічної управлінської діяльності можна представити таким чином: а) забезпечення формування психолого-педагогічної готовності до управлінської діяльності у студентів 1–4 курсу; б) удосконалення рівня знань, умінь і навичок професійної компетентності (здійснюються у процесі лекційних курсів і різних видів педагогічних практик у закладах освіти різних типів), спрямування студентів до вибору майбутньої відповідної кваліфікації та додаткової спеціалізації (за бажанням студента); в) підготовка магістрантів до реалізації професійної педагогічної управлінської діяльності через викладання профільних предметів у навчальних закладах різних типів.

Висновки. Отже, в педагогічній науці все більше посилюється прагнення осмислити цілісний педагогічний процес навчання в магістратурі з позиції науки управління, надати йому науково обґрунтований характер. Тож, готовність магістрантів до здійснення управлінської діяльності в подальшій практичній діяльності має свої перспективи та реалізовується через різноманітні методи, прийоми й засоби організації управління. Система організації освітнього середовища вищого навчального закладу має бути спрямована на підготовку мобільних, конкурентоспроможних, компетентних, творчих фахівців, які прагнуть до саморозвитку й підвищення іміджу управлінця-педагога.

ЛІТЕРАТУРА

1. Грицькова Н. В. Формування соціально-професійної мобільності майбутніх учителів в освітньому просторі вищого навчального закладу : автореф. дис. ... канд. пед. наук / Н. В. Грицькова. – Луганськ, 2013. – 20 с.
2. Пуйлова М. А. Использование психологической информации в профессиональной деятельности учителя : учеб. пособие / М. А. Пуйлова / отв. ред. Л. И. Млочешек. – Таганрог : Изд-во Таганрог. гос. пед. ин-та, 2008. – 108 с.

3. Сперанська-Скарга М. А. Формування професійно-педагогічного іміджу майбутніх учителів філологічних спеціальностей у поза навчальній діяльності : автореф. дис. ... канд. пед. наук / М. А. Сперанська-Скарга. – Луганськ, 2011. – 20 с.

4. Третьяков П. И. Адаптивное управление педагогическими системами / П. И. Третьяков, С. Н. Митин, Н. Н. Бояринцева. – М. : Академия, 2008. – 368 с.

5. Троян А. Н. Управление дошкольным образованием : учебное пособие / А. Н. Троян. – М. : ТЦ Сфера, 2005. – 160 с.

6. Цыгичко В. А. Руководителю о принятии решений / В. А. Цыгичко. – М. : ТЦ Сфера, 1996. – 160 с.

РЕЗЮМЕ

Н. Б. Бондаренко, Н. Н. Ляшова. Подготовка магистров к реализации профессиональной педагогической управленческой деятельности.

В статье раскрываются некоторые подходы к решению проблемных вопросов вузовской подготовки студентов магистратуры к реализации профессиональной педагогической управленческой деятельности. Анализируются современные исследования, которые подчеркивают актуальность проблемы социальной мобильности в подготовке профессиональных кадров. Приводятся механизмы, которые позволяют реализовать основные направления подготовки студентов магистратуры к управленческой деятельности в ходе изучения педагогических технологий, в частности, проектных технологий как вида профессионально-педагогической деятельности и как технологического процесса в подготовке магистрантов к управленческой деятельности.

Ключевые слова: студенты магистратуры, социально-профессиональная мобильность, профессионально-ориентированный технологический подход, управленческое решение, управленческая деятельность.

SUMMARY

N. Bondarenko, N. Lyashova. Master training for implementation of Vocational Training management activities.

The modern life puts rather high requirements to a future specialist, a teacher and may be a head of educational institution. After receiving the Diploma of Master the specialist should have the following ability, starting his independent activities at any educational sector: to be responsible for his actions, to make original decisions and to make a good choice, to be creative, to show personally oriented approach to the child and adult and to be easily adapted to the unstable social medium.

So, the training of competitive socially mobile specialists for educational institutions of different types requires reorganization of educational process, providing conditions for optimization of innovative education and self-realization process of creative potential of the individual. The scientists' view on managements activities consists of such components as: motivation, communication, taking the decisions (K. Savinova, K. Phathutdinov, A. Troyan). They study motivation as a set of internal stimuli of individual activity in goals achievement. The article informs that undergraduates should be ready to motivation as to objects regulator of management influence.

Communication as a component of management activity is determined as the process of information exchange between different persons. The article proves that the usage of psychological information in professional activity of undergraduates is of great importance. The authors have worked out different approaches to determination of essence of the concept «managerial decision» that are classified in different ways. The article stresses that the analysis of modern theoretical pedagogic management studying the education and its

quality provides the proper system of professional undergduates training taking into consideration study of internal and external qualities essence.

Key words: *master's students, socially professional mobility, professionally oriented technological approach, managerial decision, managerial activity.*

УДК 378:005.336.2:004

К. В. Годлевська

Інституту педагогічної освіти
і освіти дорослих НАПН України

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

У статті проаналізовано визначення понять «компетентність», «професійна компетентність», «інформаційно-комунікаційні технології». Досліджено структуру поняття «професійна компетентність учителя». Розглянуто компоненти професійної компетентності майбутнього вчителя: мотиваційно-ціннісний, змістовий, діяльнісний, особистісний і дослідницько-рефлексивний. Визначено засоби інформаційно-комунікаційних технологій та їх значення в підготовці майбутніх учителів початкових класів. Виділено педагогічні умови формування професійної компетентності майбутнього вчителя засобами інформаційно-комунікаційних технологій.

Ключові слова: *компетентність, професійна компетентність, інформаційно-комунікаційні технології, ІКТ-компетентність, ІКТ-грамотність.*

Постановка проблеми. Одним із перспективних напрямів удосконалення освіти в Україні є її інформатизація. Успіх цього процесу багато в чому залежить від компетентності педагогів у галузі інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), адже отримання дитиною освіти нової якості в умовах інформаційного суспільства неможливе без використання сучасних ІКТ у навчально-виховному процесі будь-якого навчального закладу. Реалії сьогодення є такими, що використання ІКТ у професійній педагогічній діяльності – важливий показник компетентності сучасного педагога, яка, у свою чергу, є одним із чинників підвищення якості освіти.

Аналіз актуальних досліджень. Питання професійно-педагогічної компетентності майбутнього вчителя досліджувалося в різноманітних аспектах. У працях Н. Бугаєць, В. Гриньової, О. Дубасенюк, В. Євдокимова, В. Лозової, І. Прокопенка, В. Сластьоніна, Г. Троцько та ін. значну увагу приділено розробці вимог до загальної педагогічної підготовки майбутніх учителів. Зміст педагогічної освіти досліджується в працях А. Бойко, І. Зязюна, З. Курлянд, П. Підласого, П. Підкасистого, С. Смирнова та ін. Умови формування особистості майбутнього вчителя, його професійної та педагогічної культури досліджувалися В. Гриньовою, І. Ісаєвим, Н. Кузьміною, А. Марковою, В. Радулом, С. Сисоєвою, В. Сластьоніним, Я. Черньонковим та ін. Професійно-педагогічна компетентність як сукупність якостей, що